

Een tweedejaars nieuwkomer bij jou in de groep

Samen leren, samen kansen zien

Voorwoord

Binnenkort krijg je een kind van taalklas de Waaier in de groep. We kunnen ons voorstellen dat je behoefte hebt aan handige informatie en praktische tips. Vandaar dit boekje.

De Waaier heeft twee locaties in Alkmaar en wij verzorgen onderwijs aan kinderen uit de gemeente Alkmaar en de omliggende gemeentes. De laatste paar jaar heeft de school een flinke groei doorgemaakt, onder andere door de oorlog in Oekraïne, de toegenomen vluchtelingenstroom naar Nederland en 'internationalisering' in het algemeen. De kans dat er een kind van taalklas de Waaier bij jou in de klas komt wordt steeds groter.

Sinds januari 2024 is taalklas de Waaier een expertisecentrum. Vanuit het expertisecentrum denken wij graag mee met scholen rondom NT2 vraagstukken. Bijvoorbeeld bij het afstemmen op de onderwijsbehoeften van een nieuwkomer die de Nederlandse taal nog onvoldoende machtig is, of op sociaal-gebied nog extra ondersteuning kan gebruiken.

Vanuit het expertisecentrum bieden wij een nazorgtraject, waarbij we de kinderen die zijn gestart op een reguliere basisschool volgen. Door middel van een vragenlijst vragen we hoe het met de kinderen gaat en denken we mee met de basisscholen over het onderwijsprogramma dat aangeboden kan worden.

De informatie en tips in dit boekje helpen je alvast op weg naar een goede start met jouw nieuwkomer in de groep. Daarnaast staan wij natuurlijk klaar om je verder te helpen, zodat je nieuwe kind zich snel veilig en thuis voelt in jouw groep!

Expertisecentrum de Waaier
School voor wereldkinderen

Inhoudsopgave

Het bieden van veiligheid

- Tips voor het bieden van veiligheid: 5
- Traumasensitief onderwijs 7
- Groepsactiviteit 7

Aan het werk in de groep

- Hoe pak je dit aan? 9
- Taal 11
- Spelling 12
- Technisch lezen 12
- Begrijpend lezen 13
- Rekenen 13
- Zaakvakken 14
- LOWAN leertijnen 15

Woordenschatonderwijs

- De Viertakt 16
- Woordclusters 17
- Label en concept 19
- Van dagelijkse taal naar schooltaal 20

Mondelinge taalontwikkeling

22

Meertaligheid

23

Communicatie met ouders die geen Nederlands spreken

24

Geld en regelgeving

25

Samenwerking

26

Tot slot

27

E-learning, software en andere informatiebronnen

28

Woorden

Ik weet je spreekt mijn taal niet
Voor jouw woorden staat een hek

Ik kan je niet begrijpen
Maar ik wil graag in gesprek

Want ik zie al aan je ogen
je wilt meedoen met ons spel

Lekker spelen, rennen, springen
Dat kun je gelukkig wel

Mag ik dan iets aan je zeggen
Je bent welkom in ons land

Jij hoeft niks uit te leggen
Ik pak gewoon je hand

Ik laat het je wel zien
Hier is ook gewoon een school

Een klas met juf of meester
Deuren, ramen, plein met goal

Meisjes die best lief zijn
en natuurlijk soms ook boos

Jongens die heel stoer doen
Beetje indruk maken, kansloos

Je hebt mama's, papa's, opa's,
oma's,
neven, nichtjes, broertjes, zussen

Daar zitten de allertiefste,
mooiste

Maar ook nare en gemene
tussen

Leer mij jouw woorden
Dan leer ik jou die van mij

Elk woord dat je leert
Brengt je dichterbij mij

Als we samen kunnen praten
Dan zijn we beiden blij.

Uit: het boek 'Wie ben jij? Nieuwkomers op school' van uitgeverij Pica

Het bieden van veiligheid

Het allerbelangrijkste is dat een kind zich veilig voelt. Pas dan kun je immers leren. Win daarom het vertrouwen van het kind, zorg dat het kind succes ervaart en dat zijn zelfvertrouwen groeit. Begeleid het groepsproces bij de komst van het nieuwe kind in de groep. Nieuwkomers kunnen gedurende het hele jaar instromen. Dat betekent dat er bij binnenkomst van deze kinderen aan het groepsproces moet worden gewerkt. Doe groepsactiviteiten waardoor de kinderen elkaar leren kennen en vertrouwen. Verderop in dit hoofdstuk staan voorbeelden van groepsactiviteiten.

Tips voor het bieden van veiligheid:

- Laat het kind en de ouders voelen dat ze welkom zijn.
- Laat de ouders merken dat je begrijpt dat het voor hen ook moeilijk is, weer een nieuwe school in dat vreemde land waarvan ze de taal niet spreken. Je kan daarbij niet zo veel taal gebruiken, maar je kan wel je lichaamshouding en je mimiek inzetten, het woordje 'welkom' gebruiken en ouders uitnodigen in je klas. Laat hun zien wat er allemaal gebeurt, waar de kinderen hun jas kunnen ophangen en waar ze naar het toilet kunnen. Let op je taalgebruik, spreek langzaam en duidelijk.
- Probeer vanuit een nieuwsgierige houding meer over het kind en het gezin te weten te komen. Onderwerpen die in de Nederlandse samenleving vanzelfsprekend lijken, zijn niet altijd vanzelfsprekend voor nieuwkomers.
- Bedenk dat het in de meeste landen ongebruikelijk is voor ouders om zomaar de school binnen te lopen. In veel landen komen de ouders alleen op uitnodiging naar school. Ze zijn niet gewend dat ze uit zichzelf mogen komen vragen hoe het gaat met hun kind. Daardoor lijken ze minder betrokken, maar dat betekent niet dat ze dat ook zijn. Vertel ouders dus expliciet dat ze mogen komen, dat je dat ook verwacht. Vertel er ook bij wanneer ze welkom zijn.
- Op pagina 24 staat meer informatie over de communicatie met ouders.

***Dit alles zal ertoe
bijdragen dat het
kind zich veilig gaat
voelen in de klas.
Pas dan kan het tot
leren komen!***

- Zorg voor de komst van het kind voor een tafel, een stoel en een gevulde etui.
- Een plekje in de buurt van de juf of meester is fijn voor de nieuwkomer, zodat er makkelijk (oog) contact kan worden gemaakt. Op die manier kan je ook even een korte instructie geven, waarna het kind weer verder kan.
- Het is fijn voor het kind als er een maatje is bij wie hij/zij terecht kan met vragen. Het maatje kan een rondje door de school doen en alle plekken aanwijzen die handig zijn om te weten. Als het maatje dezelfde taal spreekt, is dat helemaal fijn voor de nieuwkomer.
- Praat langzaam en gebruik eenvoudige taal.
- Maak alles zoveel mogelijk visueel. Dit kan eenvoudig via afbeeldingen op de computer of het digibord.
- Plan een paar momenten op de dag waarop je met het kind praat of samen bezig bent. Dat kan tijdens het binnenkomen of het naar huis gaan, tijdens het eten of op momenten dat er zelfstandig wordt gewerkt. Dit vergroot de vertrouwensband met het kind.
- Benoem wat het kind aan het doen is, doe zelf voor of wijs aan.
- Gebruik pictogrammen voor de dagplanning, zodat het kind weet wat het kan verwachten.
- Laat het kind, na de klassikale uitleg, aan jou vertellen wat het moet doen. Op die manier kun je nagaan of de instructie ook echt begrepen is.
- Wat kan het kind doen als het even niet verder kan? Vaak hebben ze aan een kleine aanwijzing genoeg om weer door te gaan. Kan het kind bij jou terecht? Of kan het vragen stellen aan het maatje? Kan het kind de iPad gebruiken om even een afbeelding of de vertaling op te zoeken? Het is belangrijk voor de leerling om dit van tevoren te weten.
- Maak gebruik van Google Translate.
- Plan momenten/activiteiten waarop het kind de andere kinderen kan leren kennen (bijvoorbeeld groepsvormende activiteiten).

Traumasesitief onderwijs

Niet alle nieuwkomers hebben een trauma, maar wel hebben zij allemaal een landverhuizing meegemaakt waarbij ze veel hebben moeten achterlaten. Wanneer je handelt volgens de principes van traumasensitief onderwijs (TSO), samen met bovengenoemde tips, kun je het kind helpen zich veilig te laten voelen en zich zodoende verder te ontwikkelen. De kern van TSO is dat je kijkt naar waar het gedrag van kinderen vandaan komt. Doordat je inzicht krijgt in wat een kind meemaakt, kun je zijn of haar gedrag beter begrijpen en daarnaar handelen.

Meer informatie
over traumasensitief
onderwijs kun
je vinden op:
[Traumasesitief
onderwijs - LOWAN](#)

Groepsactiviteit

Een groepsvormende activiteit kan een enegizer zijn. Het is een kleine opdracht die zorgt voor afwisseling in de les, voor het losmaken van de energie en voor het richten van de aandacht. Het doel is ook dat er even een moment is van plezier maken met elkaar. Hieronder staan wat voorbeelden.

Tel door de ruimte

De kinderen staan in een kring. De leerkracht zegt: "Vanaf nu gaan jullie één voor één tot tien tellen, maar ik geef niet aan wie en wanneer. Zodra per ongeluk twee kinderen tegelijkertijd het volgende getal zeggen, beginnen we opnieuw." Lukt het om tot tien te tellen? En lukt het ook met bijvoorbeeld de tafel van 6? Variant: lopen door de ruimte.

De muzikant

Stuur één kind de klas uit. Spreek met de klas af wie de muzikant is. Het kind wordt weer de klas in geroepen. De hele klas doet steeds de muzikant na (klappen, trommelen, rondje draaien), terwijl het kind moet ontdekken wie er steeds de beweging bedenkt/begint. Je kunt dit uitbreiden naar twee muzikanten. De andere kinderen kunnen zelf kiezen wie van de muzikanten ze nadoen.

Wie is het?

Als speelleider neem je 1 persoon uit de klas in gedachten. Iedereen gaat staan. Om de beurt stelt iemand een vraag aan de speelleider om erachter te komen wie de speelleider in gedachten heeft. Bijvoorbeeld: Heeft hij/zij een bril? Antwoord: Nee. Dan mag iedereen met een bril gaan zitten. Antwoord: Ja.

Dan mag iedereen zonder bril gaan zitten. Vervolgens komt de volgende vraag. Hoeveel vragen heeft de klas nodig om achter de persoon te komen die de speelleider in gedachten heeft?

Variant: Laat een kind voor in de klas staan en iemand in gedachten nemen.

Veertje blazen

De kinderen vormen groepjes van twee of drie. Elk groepje krijgt een veertje. Op een signaal beginnen de spelers in elk groepje te blazen om de veer in de lucht te houden. De spelers mogen de veer niet aanraken met hun handen of met hun lichaam. De groep die de veer het langst in de lucht kan houden, heeft die ronde gewonnen.

Levend memory

Eén of twee kinderen gaan even op de gang staan. Andere kinderen maken koppels en spreken een gebaar af (bijvoorbeeld duim omhoog, of lange neus). Alle kinderen leggen beide handen op hun benen. De kinderen van de gang komen terug in de klas. Steeds worden door deze kinderen twee zittende kinderen (de 'memorykaartjes') aangewezen die hun gebaar moeten laten zien. Zijn de gebaren hetzelfde, dan is er één punt verdiend.

Aan het werk in de groep

Stel: in jouw groep 6 met 25 kinderen krijg je binnenkort een kind vanuit taalklas de Waaier erbij. Dit kind is sinds een jaar in Nederland. De nieuwkomer is met zijn familie gevlucht vanuit een land in oorlog. Het kind heeft onderwijs gehad, maar door de vlucht ook veel onderwijs gemist.

Op taalklas de Waaier heeft het kind Nederlands leren lezen en schrijven. Het kind heeft erg hard gewerkt en veel vorderingen gemaakt, maar het (taal)niveau is uiteraard nog niet op het niveau van de Nederlandse kinderen in jouw groep.

De nieuwe school krijgt altijd van tevoren het overdrachtsdocument opgestuurd. Hierin staat beschreven wat het kind in het Waaier-jaar heeft gedaan en hoe dit is gegaan. In dit document staan concrete doelen (DLE's) waarbij jij als nieuwe leerkracht van het kind kan aansluiten. Ook vindt er altijd een warme overdracht plaats tussen de leerkracht van de taalklas de Waaier en de leerkracht van de ontvangende school. Aan de start van de taalklas motiveren wij ouders om een school dichtbij huis te zoeken om hun kind aan te melden. Zo kan de ontvangende

school ook gemakkelijk vragen aan de medewerkers van de Waaier stellen gedurende het jaar dat het kind nog op taalklas de Waaier onderwijs volgt.

Dit is een voorbeeld van een onderdeel uit het overdrachtsdocument waarin te zien is hoe het kind scoort op de te behalen doelen:

Grafemen

Periode	Doel	Datum toets	Score	Doel behaald?	Analyse / nog aanbieden
Bij intake	x	15-5-2024	24	x	Mist nog: oo, oe, ij, d, ui, w, ie, ou, uu, ei
na niveau 1	30	8-11-2024	33	ja	ei
na niveau 2	34	3-3-2025	32	nee	ie, j
na niveau 3	34	26-5-2025	34	ja	

DMT

Periode	Doel	Datum toets	Score	Doel behaald?	Analyse
na niveau 1	x	16-12-2024	DLE 12	ja	Doel ruim behaald, overige doelen worden aangepast. Niveau 2: van DLE 5 naar DLE 15 Niveau 3: van DLE 7 naar DLE 20
na niveau 2	DLE 15	3-3-2025	DLE 15	ja	Leest nagenoeg foutloos; ook bij kaart 3.
na niveau 3	DLE 20	19-5-2025	DLE 17	nee	Weinig foutjes, snelheid kan wat omhoog.

Sociale-Emotionele Ontwikkeling

Gedrag op school

Kies uit: ja - meestal - soms - nee	Na niveau 1	Na niveau 2	Na niveau 3
	6-12-2024	20-3-2025	10-6-2025
Is betrokken	ja	meestal	meestal
Gaat met plezier naar school	ja	ja	ja
Voelt zich op diens gemak	ja	meestal	meestal
Heeft een goede relatie met de leerkracht	ja	meestal	meestal
Accepteert gezag	ja	ja	ja
Houdt zich aan de regels	ja	ja	ja
Heeft een goede relatie met andere leerlingen	ja	ja	ja
Speelt met andere leerlingen	ja	ja	ja
Maakt gemakkelijk contact	ja	meestal	meestal
Is behulpzaam	ja	ja	ja
Reageert positief op beloning	ja	ja	ja
Is weerbaar	ja	ja	ja
Is actie nodig	nee	nee	nee
Zo ja? Welke actie			

Hoe pak je dit aan?

Maak een plan met doelen. Aan veel activiteiten kan het kind met de groep meedoen. Denk aan buitenspelen, gymnastiek, knutselen, muziek en andere klassikale activiteiten. Daarnaast kan je per vakgebied bekijken waar het kind bij kan aansluiten of waar extra oefening bij nodig is. Zorg dat het kind voldoende succesmomenten ervaart. Er is heel veel wat het kind al wel kan. Speel daarop in!

Tip

Maak gebruik van de nazorg die taalklas de Waaier biedt! Wij kijken en denken graag met je mee en kunnen je tips en adviezen op maat geven.

Jij kan als leerkracht niet de (taal)achterstand in dat ene jaar wegwerken. Een nieuwkomer heeft 5 jaar de tijd nodig om zich de taal eigen te maken. Wist je al dat de eerste vier jaar de resultaten niet meetellen in de schoolopbrengst?

Taal

Taalmethodes zijn vaak moeilijk hanteerbaar voor nieuwkomers. Op taalklas de Waaier hebben kinderen alleen in werkboeken gewerkt. Boek en schrift is nieuw voor hen. Wat wordt er precies bedoeld met een opdracht? Maak een schifting, laat te moeilijke opdrachten vervallen of laat alleen een woord invullen in plaats van een hele zin overschrijven. Een taalmaatje is ook een optie; dit kind helpt het kind met de opdracht. Een andere mogelijkheid is om de oefening mondeling met het kind te doen. Houd de doelen in de gaten, verwacht niet van het kind dat het de stof moeiteloos kan volgen. Naast het werken uit de taalmethode kan het kind extra taal oefeningen doen op de computer of werken in een woordenschatboekje (zoals Stenvert NT2), of extra spellingcategorietjes inoefenen. Taalbos is ook een optie. Dit is een complete adaptieve en digitale taalmethode, geschikt voor nieuwkomers. Zorg ervoor dat de taak duidelijk is en doe het structureel, zodat het kind weet waar het aan toe is.

Spelling

Het kind verlaat taalklas de Waaier met een concreet niveau, uitgedrukt in DLE's. Breng de achterstand in kaart; welke categorieën heeft het kind nog niet aangeboden gekregen? Als de achterstand niet zo groot is, kan de leerling meedoen met het klassenaanbod en daarnaast de categorieën extra inoefenen die op taalklas de Waaier nog niet aan bod zijn gekomen (wellicht tijdens taaltijd, zie hierboven).

Technisch lezen

De nieuwkomer komt met een concreet niveau op het gebied van technisch lezen binnen (AVI en DMT). Hier kun je als leerkracht op aansluiten. Bedenk dat voor veel anderstaligen de Nederlandse klanken nog erg lastig zijn. Blijf de klanken regelmatig oefenen en let op een juiste uitspraak door het kind. Het helpt het kind om dagelijks hardop te lezen op eigen niveau, onder begeleiding van de leerkracht of ondersteuner. Hier kan ook een klasgenoot bij helpen.

Begrijpend lezen

Begrijpend lezen is vaak lastig voor nieuwkomers. Laat filmpjes of afbeeldingen zien om het onderwerp duidelijk te maken. Maak gebruik van de voorkennis in de eigen taal. Wellicht weet het kind al veel van het onderwerp, alleen niet in het Nederlands. Besteed, naast de woorden die nodig zijn om de inhoud van de tekst te begrijpen, ook aandacht aan verwijswaarden in de tekst. Een woordje als 'er' kan verschillende betekenissen hebben (Kom je ernaartoe? Ik heb er 6. Wie gaat er mee?).

Rekenen

Kan het kind aansluiten bij de rekenmethode van de groep? Of moet het nog een inhaalslag maken? Redactiesommen zijn lastig voor nieuwkomers vanwege de hoeveelheid aan taal. Rekentaal is van belang om het rekenen te begrijpen, gecijferd te worden en je staande te kunnen houden in de maatschappij. Ondersteun het kind bij deze sommen of doe het samen. Start met eenvoudige verhaaltjessommen en pas het aan aan het taalniveau van het kind. Ook meten, wegen, met geld rekenen of klokkijken is extra moeilijk voor nieuwkomers. Hierbij is het van belang om de opdrachten visueel te maken. Gebruik meet- en weeginstrumenten, (nep)geld en klokjes.

Is de achterstand te groot om aan te sluiten bij de groep? Dan kan het kind wellicht werken in een boekje van een ander niveau of zelfs van een ander leerjaar. Geef korte en bondige instructies, zodat

Tip

iMAT biedt rekentaal in de thuistaal. Kinderen begrijpen de rekentaal dikwijls niet, zeker als ze thuis geen Nederlands spreken. De iMAT is een hulpmiddel voor deze kinderen in de klas, en om ouders te betrekken bij het onderwijs. Ook interessant voor leerkrachten, begeleiders en vrijwilligers.

Tip

Matific is een wereldwijd rekenleerplatform dat beschikbaar is in 40 talen. Matific biedt online oefenmateriaal om rekenen praktisch en inzichtelijk te maken voor leerlingen van groep 1 tot en met groep 8. De leerlingen kunnen hiermee zowel op school als thuis oefenen (beschikbaar op laptop, tablet en telefoon).

het kind vlot door kan. Een weektaak (met pictogrammen) kan duidelijkheid en structuur bieden. Houd hierbij de doelen in de gaten. Beheerst een kind de geoefende stof, ga dan verder. Een nieuwkomer moet de achterstand zo snel mogelijk inhalen, zodat hij kan aansluiten bij de groep. Hierbij hoeft de methode niet van kft tot kft te worden doorgewerkt.

Zaakvakken

Bij zaakvakken komt veel taal kijken, waardoor dit ook aanpassing voor de nieuwkomer behoeft. Met afbeeldingen of een filmpje kan je inzichtelijk maken waar de les over gaat. Het klassikale gedeelte kan het kind wellicht meedoen, via een verhaal of film. Bekijk van tevoren welke opdrachten wel met de groep meegedaan kunnen worden en welke niet. Kan een maatje uitkomst bieden? Of kunnen opdrachten samen met de leerkracht mondeling worden gedaan?

Bij de zaakvakken kan ook specifiek aan woordenschatuitbreiding worden gewerkt. Het is heel leuk om de kinderen een woordenboek te laten aanleggen. Selecteer als leerkracht 10 woorden die in die les gekend moeten worden om de inhoud te kunnen begrijpen. Laat deze woorden opzoeken op internet en de afbeelding uitprinten of natekenen. Ook kan het kind dit woord naast het Nederlands in de eigen taal opschrijven. Met deze woorden kunnen zinnen gemaakt worden en op een gegeven moment zelfs een verhaal. Zo ontstaat een woordenboek waarin de kinderen regelmatig kunnen terugkijken en woorden kunnen opzoeken. De leerkracht kan dit boekje ook gebruiken om te controleren of het kind de woorden daadwerkelijk heeft opgeslagen.

Via internet kan je meertalige leermiddelen rondom allerlei thema's de klas binnenhalen. Zoals ondertitelde YouTube-filmpjes, Nieuwsbegrip, woordenlijstjes, vertaalde Wikipediapagina's, spelletjes en oefeningen. Kinderen kunnen hier vaak goed mee overweg, mits ze de ruimte krijgen.

LOWAN leerlijnen

LOWAN (ondersteuning onderwijs nieuwkomers) heeft leerlijnen ontwikkeld om te zorgen voor meer uniformiteit in de werkwijze in het nieuwkomersonderwijs. Deze leerlijnen kunnen ook op de reguliere school worden gebruikt voor doorstromers van taalklas de Waaier. De leerlijnen beschrijven wat in het nieuwkomersonderwijs aan bod moet komen voor een goede doorstroom naar het reguliere onderwijs. Ontvangende scholen kunnen op die manier voortbouwen op wat het kind nodig heeft om uiteindelijk te kunnen aansluiten bij leeftijdsgenoten.

Daarnaast zorgen de leerlijnen ervoor dat (beginnende) leerkrachten meer zicht krijgen op de leerdoelen die in het lesstofaanbod gedekt moeten zijn, zodat wordt aangesloten bij wat een kind nodig heeft en bij de kennis en vaardigheden waarover een kind al beschikt. Voor kinderen van taalklas de Waaier zijn de huidige leerlijnen zeker in het eerste jaar na doorstroom al goed bruikbaar.

(Bron: Leerlijnen - LOWAN)

*De nieuwkomer
kan grote
sprongen maken!*

Woordenschatonderwijs

***Gestructureerd
woorden aanbieden
is noodzakelijk
en helpt om
zowel de passieve
als de actieve
woordenschat
van de leerlingen
systematisch te
vergroten.***

Bij het aanleren van woorden maken we onderscheid tussen passieve en actieve beheersing. Van passieve woordkennis is sprake als het kind het woord kan aanwijzen. Als het kind het woord actief beheerst, kan hij het woord zelf gebruiken.

Een Nederlandstalig kind dat op de basisschool start in groep 1, heeft al een passieve woordenschat van 3.000 woorden. Eind groep 8 kennen deze kinderen 17.000 woorden. Een anderstalig kind verlaat de basisschool met een woordenschat van 10.000 woorden. Een nieuwkomer start vaak letterlijk met nul Nederlandse woorden. Er is dan ook veel in te halen voor deze kinderen.

We weten vanuit de praktijk en vanuit onderzoek dat de woordenschat een belangrijke voorwaarde is voor schoolsucces. Een grote woordenschat maakt dat nieuwe kennis makkelijker wordt verworven, omdat het gekoppeld kan worden aan bestaande kennis. Ook biedt een grote woordenschat voordelen bij het proces van het aanvankelijk lezen. Het kind kent de te verklanken woorden al, en dat vergemakkelijkt de directe woordherkenning. De belangrijkste oorzaak voor de uitval bij begrijpend lezen vormt een geringe woordenschat. Uiteraard heeft dit ook consequenties voor de zaakvakken.

Het is dus van belang dat we alle kinderen, maar vooral de anderstaligen, goede basiswoorden aanleren zodat ze voldoende kapstukken hebben om nieuwe woorden op te pikken.

De basis van het aanleren van nieuwe woorden is dat je ze moet aanbieden en herhalen in diverse situaties. Daarnaast is het belangrijk dat je de woorden zo aanbiedt dat het kind de woorden makkelijk in zijn persoonlijke woordennetwerk kan opnemen.

De Viertakt

Een bekende woordenschatdidactiek is de 'Viertakt', zoals beschreven in het boek 'Met woorden in de weer' van Verhallen en Van den Nulft. De Viertakt is opgebouwd uit vier fasen.

De eerste stap bestaat uit het voorbereiden: het introduceren van de woorden en hun betekenissen. De kinderen worden voorbereid op het onderwerp en betrokken bij de context waarin de woorden naar voren komen. Tegelijkertijd wordt er gezocht naar aanknopingspunten in het woordenschatnetwerk van de kinderen. Zo kunnen nieuw te leren woorden worden gekoppeld aan ervaringen en aan andere woorden die de kinderen al kennen. Deze eerste fase hoeft niet lang te duren. Als de woorden in een duidelijke context staan, kun je vrij snel overgaan tot het uitleggen van de betekenis van de woorden.

De tweede stap is het semantiseren: de woordbetekenissen worden verduidelijkt in een context. De tijd die hieraan wordt besteed kan variëren van een tot vijf minuten, afhankelijk van het aantal uitbreidingswoorden en de snelheid waarmee de leerkracht de betekenisaspecten kan belichten. Vervolgens is het noodzakelijk dat de leerlingen aan het woord komen. Samen met de leerkracht moeten zij eigen betekenisverbindingen gaan leggen en verkennen bij het betreffende woord. Dit kan bijvoorbeeld met een woordweb, waarin betekenisverbindingen met andere woorden worden gelegd die zichtbaar worden door getrokken lijnen tussen de woorden. Daarbij kunnen afbeeldingen of korte contextzinnen worden gebruikt.

De derde stap is het consolideren: herhalen en inoefenen van de woorden en hun betekenissen. Daarbij is het belangrijk dat de kinderen de woorden eerst passief goed aanleren en daarna een langzame overgang maken naar het actief leren van de woorden. Het consolideren kan over een langere tijd worden uitgespreid. Er zijn veel manieren waarop de woorden ingeoefend kunnen worden, zoals met spelletjes (memory), drama (uitbeelden, toneelstukje) of beeldende vorming (tekenen, knutselen). Voorbeelden vind je hieronder.

De vierde stap betreft het controleren: de leerkracht controleert of het woord en de behandelde betekenissen verworven zijn. Dit kan op verschillende manieren. Vaak zal de leerkracht in de fase van het consolideren (stap 3) ongemerkt controleren of de leerlingen de woorden en betekenisinhouden hebben verworven. Het is belangrijk dat ook op de langere termijn wordt gecontroleerd wat er aan kennis is blijven hangen.

Met de spelletjes zoals hieronder staan kan je de aangeboden woorden consolideren:

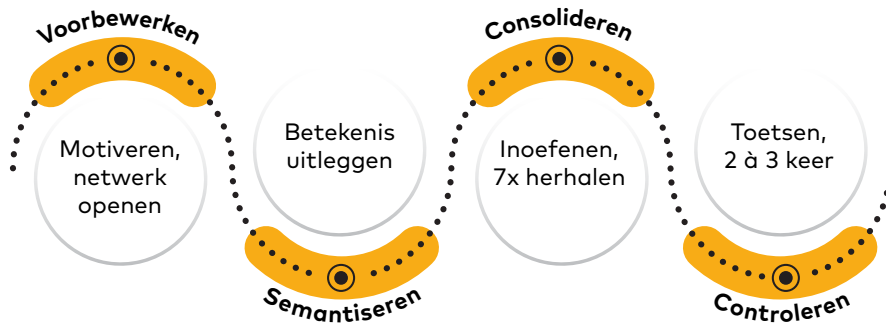
Verboden woorden	Een kind moet iets vertellen over een onderwerp dat aan de orde is, maar mag de aangeboden woorden niet gebruiken
Gebliindoekt tekenen	Een kind geeft een ander kind de opdracht
Kimspel	Voorwerpen op tafel, eentje wegnemen, wat is weg?
Ja-nee	Een woord laten raden op basis van omschrijving of afbeelding: kind dat het raadt stelt ja-/neevragen
Klinkers/medeklinkers weglaten	Woord raden uit het thema (kstnj – bkntj – khnr)
Klaspel	Lettergrepen van langere woorden klappen: welk woord kan het zijn?
Voeldoos	Vertellen wat je voelt (kenmerken), ander raadt het woord
Rugspel	Woord op voorhoofd of rug van kind plakken, door vragen stellen erachter komen welk woord wordt bedoeld
Gatentekst	Tekst waarbij het kind de geleerde woorden op lege plekken moet invullen
Woordweb	Kinderen maken een woordweb; wat weet je al?
Praatplaat	Zoek een praatplaat of grote illustratie uit een boek (thema) en laat het kind hierover vertellen
Eropuit	Maak een wandeling met het kind door de buurt, besteed aandacht aan 1 onderwerp (zoals verkeer, natuur). Maak foto's. Laat het kind terug op school vertellen wat het heeft gezien. Praat in volgende les over de foto's en laat zinnen erbij bedenken
Zinnenbrij	Gooi een heleboel woorden in een bak, kind grabbelt een aantal woorden en maakt hier een zin mee
Stripverhaal	Haal de tekst in een stripverhaal weg. Kopieer het en knip in stukken. Kind legt het verhaal in, voor hem, de juiste volgorde en zet tekst in de ballonnen
Ik zie, ik zie wat jij niet ziet	Gebruik hiervoor de themawoorden
Galgje	Galgje spelen met themawoorden
Memory Domino	Plaatjes laten benoemen, bij domino de stippen vervangen door woorden of plaatjes
Boek zonder tekst	Kinderen schrijven de tekst

Woordclusters

In de praktijk lopen de verschillende fasen van de Viertakt bijna altijd in elkaar over en worden de woorden niet los van elkaar behandeld, maar in een cluster. Het is belangrijk om in deze clusters de betekenisherbanden helder te maken. Zo kan er een versnelling in de woordenschatuitbreiding worden bereikt. In plaats van één woord, worden nu drie of vier nieuwe woorden aangeleerd die onderling nauw verbonden zijn met elkaar.

*Ik hoor en ik vergeet
Ik zie en herinner het me
Ik doe en begrijp
Ik beweeg en ik begrijp nog steeds*
(Chinees spreekwoord)

*Eerst passief,
dan actief*

Label en concept

Aan ieder woord zijn twee aspecten te onderscheiden: het *label* en het *concept*. Met het label bedoelen we de naam. Het concept is de inhoud, de betekenis van het woord.

De appel: dit is het label (de naam)

Je kunt het eten, het is lekker: dit is de betekenis (het concept)

Een appel is fruit: dit is de netwerkstructuur

Kinderen die in hun eigen taal de betekenis van een woord al kennen, het concept begrijpen, hoeven eigenlijk alleen het nieuwe Nederlandse label te leren en te onthouden. Zij leren een woord sneller dan kinderen die ook in hun eigen taal niet bekend zijn met het concept van het woord. Denk bijvoorbeeld aan de woorden *tafel* en *stoel*. Deze woorden zijn redelijk universeel en ieder kind zal weten wat je ermee kunt doen. Anders is het met woorden als *orkaan* of *zee*. Het aanleren van deze woorden kost dus meer tijd en zal ook andere werkvormen vragen.

Van dagelijkse taal naar schooltaal

We maken onderscheid tussen *Dat* (dagelijkse taal) en *Cat* (cognitief academische taal/schooltaal uit boeken).

Dagelijkse taal: winkel, kopen, boodschappen, afrekenen, duur...

Schooltaal: samenhang, leveren, berekenen, verklaren, desondanks...

Met alleen dagelijkse taal redden kinderen het niet in het onderwijs. Vanaf de middenbouw groeit de rol van de schooltaal. Bij Nederlandse kinderen verloopt de overgang van *Dat* naar *Cat* geleidelijk. Samen met ouders en leerkrachten maken de kinderen stapjes naar een abstractere manier van denken en praten.

Bij nieuwkomers verloopt dit proces meestal ingewikkelder. Ze moeten zich eerst talig kunnen redden. Vandaar dat er eerst veel aandacht moet worden besteed aan de omgang met anderen en aan het bekend raken in en om de school. Door verkenning in het echt (naar de winkel gaan en boodschappen doen), naspelen (winkel inrichten in de klas) of een filmpje kijken, krijgen de kinderen grip op veel dagelijkse woorden waarvan de concepten meestal bekend zijn uit hun moedertaal. Vandaaruit groeit de kennis en herkennen ze functiewoorden als voorzetsels, lidwoorden, verwijswwoorden en werkwoorden.

Schooltaal is abstracter dan dagelijkse taal en daardoor soms best lastig voor nieuwkomers. Als deze kinderen via hun moedertaal al vertrouwd zijn met schooltaal, kunnen ze daarop voortbouwen. Kinderen die al geleerd hebben rekenkundig te redeneren of leesstrategieën toe te passen, kunnen dit ook relatief snel in een andere taal waarvan ze de dagelijkse taal voldoende beheersen.

Tip

Om kinderen vertrouwd te maken met schooltaalwoorden: stel wekelijks een schooltaalwoord centraal. Noem dit woord vaak en geef er voorbeelden van.

Mondelinge taalontwikkeling

Naast woordenschat is de (mondelinge) taalontwikkeling belangrijk. Kinderen zullen al veel taal oppikken van hun klasgenoten op de Nederlandse school. Daarnaast is het essentieel om hier als leerkracht specifiek aandacht aan te besteden. Verwoord wat er in de klas gebeurt (“We gaan nu eten en drinken”) en wat jij doet (“Ik deel nu de rekenschriften uit”). Taal wordt dan gekoppeld aan handelen. Gebruik zoveel mogelijk middelen om het taalaanbod non-verbaal en visueel te ondersteunen, zoals uitbeelden, voordoen en concrete voorwerpen of afbeeldingen laten zien.

Met tijdelijke, adaptieve hulp door jou als leerkracht, aangepast aan het niveau van het kind (scaffolding) breng je het taalniveau van de kinderen naar een hoger plan. Label materialen in de klas en laat het kind op die manier allerlei begrippen oefenen. Laat ze luisteren naar (prenten)boeken, zelfstandig lezen en het daarna eventueel aan jou als leerkracht navertellen. Mondelinge taalvaardigheid oefenen werkt het beste in kleine groepjes. Besteed ook aandacht aan de uitspraak en zinsbouw en verbeter dit op een positieve manier. De taalontwikkeling wordt ook gestimuleerd door de kinderen met elkaar te laten samenwerken of door coöperatieve werkvormen in te zetten.

Samenvatting

Bij het stimuleren van de taalontwikkeling van NT2-kinderen komt meer kijken dan een effectieve methode of techniek. Taalontwikkeling hangt vooral ook samen met de leeromgeving en met de interactie in de klas. Een krachtige, taakgerichte leeromgeving is belangrijk. Er moet sprake zijn van een veilig en positief klimaat met betekenisvolle en functionele taken, en van ondersteuning door productieve interactie. Ook leren buiten de school is belangrijk, bijvoorbeeld door aan te sluiten bij een sportvereniging als dat mogelijk is.

Bron: Kennisrotonde (wij-leren.nl). Op dit kennisplatform vind je nog veel meer informatie over dit onderwerp.

*Koppel
taal aan
handelen!*

Meertaligheid

Voor alle doorstromers van taalklas de Waaier geldt dat zij meertalig zijn. Naast hun moedertaal hebben zij Nederlands geleerd. De ontwikkeling van de moedertaal heeft direct invloed op het leren van de Nederlandse taal. Als een kind bijvoorbeeld in zijn moedertaal al heeft leren schrijven, zal dat gunstig zijn voor de schrijfontwikkeling in andere talen. Als er in de klas aandacht wordt besteed aan meertaligheid, komt dat het welbevinden, de taalontwikkeling, het taal- en cultureel bewustzijn en de motivatie van kinderen ten goede.

Rekening houden met alle thuishalen van leerlingen kan op verschillende manieren:

- Erken en waardeer alle talen (bijvoorbeeld met een poster met WELKOM in alle talen)
- Vraag het kind wat een (thema)woord is in de eigen taal en laat dat bij het Nederlandse woord met afbeelding schrijven. Hier kunnen de ouders ook bij worden betrokken.
- Laat kinderen in de eigen taal overleggen, bijvoorbeeld bij rekenen, en dan terugkoppelen in het Nederlands.
- Laat kinderen moeilijke begrippen opzoeken in de eigen taal via vertaalapps (Google Translate, WayGo -gespecialiseerd in Aziatische talen-, Microsoft Translator).
- Meertaligheid en begrijpend lezen kunnen ook samengaan: laat kinderen een samenvatting van de tekst in hun eigen taal schrijven. Dit is ook in te zetten tijdens de zaakvakken.
- Geef kinderen de mogelijkheid om een boek in hun eigen taal te lezen.

Communicatie met ouders die geen Nederlands spreken

Als ouders voor het eerst bij je op gesprek komen, is het belangrijk dat ze zich welkom voelen. Bedenk zelf vooraf wat je de ouders wilt vragen of vertellen. Geef bij aanvang van het gesprek ook duidelijk het doel aan. Spreek rustig en met niet te lange zinnen. Gebruik indien nodig visuele ondersteuning, zoals plaatjes, voorwerpen en gebaren. Maak als het kan gebruik van Google Translate.

Soms hebben de ouders zelf een tolk mee die het gesprek kan vertalen (bijvoorbeeld een kennis), maar voor een vertrouwelijk gesprek is een officiële tolk een betere optie. Via Global Talk zijn tolken aan te vragen. Het telefoonnummer is 088-2555222. Het kan gaan om een telefonische tolk, maar een tolk op locatie laten komen is ook mogelijk.

Ook kunnen reguliere scholen gebruik maken van een schooltolk tegen een sterk gereduceerd tarief. Tenslotte is er de schooltolk-app waarmee je altijd binnen 60 seconden een tolk kan spreken.

Geld en regelgeving

Het is mogelijk om vanuit school 4x per jaar bijzondere bekostiging vanuit de overheid aan te vragen. Dit werkt met inschrijving van specifieke leerlingen op het BRIN-nummer van de school. Op de website van LOWAN staat vermeld welke leerlingen voor welke bekostiging in aanmerking komen.

(Bron: Bekostiging overheid - LOWAN)

Samenwerking

Wanneer je een nieuwkomer in de klas krijgt, is de kans groot dat je gaat samenwerken met verschillende organisaties.

Expertisecentrum de Waaier

Het expertisecentrum biedt nazorg voor scholen waar een nieuwkomer is gestart.

Inova

Inova biedt maatschappelijke ondersteuning aan nieuwkomers in de gemeente Alkmaar (en omliggende gemeenten).

Nidos

Nidos is de voogdijinstelling voor alleenstaande minderjarige vluchtelingen.

Tot slot

Na het lezen van dit boekje ben je hopelijk enthousiast geworden om met een tweedejaars nieuwkomer aan de slag te gaan of om met hem/haar verder te werken. De tips kunnen je op weg helpen om het kind een passend (onderwijs)aanbod te geven, zodat hij of zij zich veilig voelt en sprongen kan maken in de leerstof. Gaat er toch iets niet goed met het kind, betrek de ouders er dan als eerste bij; zij kennen hun kind het beste.

Heb je vragen of wil je dat we meekijken en meedenken over het aanbod voor een nieuwkomer? Neem dan contact op met expertisecentrum de Waaier (de.waaier@saks.nl).

E-learning, software en andere informatiebronnen

Nieuwkomers in het regulier onderwijs

Op de website van **Lowan** (www.lowan.nl) staan veel lesmaterialen die geschikt zijn voor nieuwkomers.

Ook op de website van **Adviescentrum HaarlemTaal** (www.haarlemtaal.nl) zijn materialen te vinden die gebruikt kunnen worden als extra oefening.

Software die gebruikt kan worden om extra te oefenen op het gebied van taal, naast de lesstof van de groep:

Bru-taal is een educatieve app met verschillende taal oefeningen voor kinderen in het basisonderwijs. De app is speciaal bedoeld voor kinderen met taalproblemen, maar kan ook gebruikt worden voor het oefenen van woordenschat en werkwoordvormen. Geschikt voor bovenbouw, vrij hoog niveau.

Muiswerk biedt oefenprogramma's aan voor begrijpend lezen, taal en rekenen.

Woordenschat in Beeld (Uitgeverij Zwijsen) is een online game bij het domein woordenschat. Het spel kan worden ingezet als herhalings- of plustak bij Taal in beeld. Hiermee werken leerlingen doelgericht en op hun eigen niveau aan het vergroten van hun woordenschat.

Nieuwsbegrip XL (www.nieuwsbegrip.nl) biedt wekelijks begrijpend-lezenlessen, rekenopgaven en een video over een actueel onderwerp.

Weerwoord (Weerwoord | Kentalis): Semantiseerlessen bij de woordenschatwoorden van Nieuwsbegrip, gebaseerd op de aanpak 'Met Woorden In De Weer'. Er worden wekelijks lessen en woordplaten bij gemaakt voor TOS-leerlingen. Ook te gebruiken voor nieuwkomers.

Juf Jannie (www.jufjannie.nl): leuke educatieve spelletjes voor thuis.

Taalzee is een taal oefenprogramma, als aanvulling op je taalmethode, waarmee kinderen hun taalvaardigheid kunnen trainen door de vissen in de zee gezond te houden.

K2 publisher (www.k2-publisher.nl): op deze site zijn veel didactische en therapeutische materialen te vinden die ook geschikt zijn om te gebruiken voor anderstalige leerlingen. Probeer met de software vooral aan te sluiten bij wat er op school wordt gebruikt en stel het in op het niveau van het kind.

Boeken

Speel je wijs (www.irmasmegen.com/speel-je-wijs) werkt aan woordenschat in meer dan 100 dramalessen. De twee lesboeken vormen een doorlopende lijn voor de hele school in de vorm van theater, drama en spel.

De Bovenkamer is een handleiding bij het opzoekboek voor leerlingen, met visuele middelen zoals foto's, kleuren en schema's. Om (anderstalige) leerlingen op een speelse wijze kennis te laten maken met het Nederlandse taalsysteem. Auteur: Josee Coenen

Zien is Snappen is een vooral visuele handleiding voor taalonderwijs in groep 1-4 met een of meer anderstalige kinderen in de klas. Auteurs: Josee Coenen en Marije Heijdenrijk

